

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ทูนทางสังคมในการจัดการสถาบันการเงินชุมชนกองทุนหมู่บ้านหนองยาง หมู่ที่ 5 ตำบลชำราก อำเภอเมือง จังหวัดตราด แบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ ได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. สรุปผลการวิจัย
3. การอภิปรายผลการวิจัย
4. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ทูนทางสังคมของหมู่บ้านหนองยาง หมู่ที่ 5 ตำบลชำราก อำเภอเมือง จังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทูนทางสังคมกับการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนกองทุนหมู่บ้านหนองยาง หมู่ที่ 5 ตำบลชำราก อำเภอเมือง จังหวัดตราด

สรุปผลการวิจัย

ข้อค้นพบ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า ทูนทางสังคมของหมู่บ้านหนองยาง หมู่ที่ 5 ตำบลชำราก อำเภอเมือง จังหวัดตราด ผู้วิจัยพบว่าทูนทางสังคมของหมู่บ้านหนองยาง สามารถแบ่งออกเป็น 3 ทูน ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. ทูนทางสังคมในรูปแบบบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งเกิดจากการสังคมนิยมสัมพันธ์ ดังนี้
  - 1.1 ความเชื่อ ค่านิยมที่ดี จารีตและประเพณี เป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยกัน เป็นวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ ซึ่งเป็นทุนความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่เห็นชัดในหมู่บ้านหนองยาง การช่วยเหลือกันของคนในชุมชนบ้านหนองยางยังคงอยู่ด้วยความมีน้ำใจให้แก่กันและกัน และมีอยู่ให้เห็นในระยะเวลาที่ผู้ศึกษาได้พบเห็น เช่น งานศพ งานวันสงกรานต์
  - 1.2 ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยกันและกัน การรวมกลุ่มกันเพื่อให้เกิดความร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันมีเห็นอยู่เป็นประจำในหมู่บ้านหนองยาง ชาวบ้านให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งงานส่วนรวมและงานส่วนตัว ได้แก่ กิจกรรมส่วนรวม ส่วนใหญ่เป็น

งานบุญ พิธีกรรมและงานพัฒนาหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับงานทางศาสนาในการจัดงานแต่ละครั้ง ชาวบ้านจะมีการประพรมหรือกันก่อน โดยจะใช้ศาลา 5 ชั้นวาคม เป็นสถานที่ประพรม ชาวบ้านหนองยางมีการทำบุญร่วมกันเป็นประจำ งานส่วนบุคคล ที่พบเห็นมีการให้ความร่วมมือไม่น้อยกว่างานส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นงานเกี่ยวกับการเกษตรหรือการผลิต

1.3 ความเอื้ออาทร ความห่วงใยกัน ของชาวบ้านหนองยางเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งภายในหมู่บ้านการตรวจเยี่ยมบ้านของกลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) และ อสม.บ้านหนองยาง หมู่ที่ 5 ตำบลซำราก อำเภอมือง จังหวัดตราด มีกิจกรรมการออกตรวจเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ยากไร้ ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลตำบลซำราก โดยผ่านกลุ่ม อผส.

2. ทูทางสังคมในรูปแบบเครือข่าย เป็นการรวมกลุ่มที่ชาวบ้านได้สร้างเครือข่ายได้อย่างเหมาะสม จึงมีกลุ่มองค์กรเครือข่ายเกิดขึ้นในชุมชนเพื่อช่วยเหลือกันเองตามวัตถุประสงค์ มีทั้งเครือข่ายที่เป็นทางการและกลุ่มไม่เป็นทางการ เครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนนั้นคือ กลุ่มเครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์ และสภาก่อการชุมชนตำบลซำราก ซึ่งมีการดำเนินการของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องในหมู่บ้านหนองยางและระดับจังหวัด

3. ทูทางสังคมในรูปแบบองค์กรชุมชน เป็นการรวมกลุ่มเป็นสิ่งที่ชาวบ้านได้นำมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหาที่นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นและหลากหลาย จึงมีกลุ่มองค์กรเกิดขึ้นในชุมชนเพื่อช่วยเหลือกันเองตามวัตถุประสงค์ มีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและกลุ่มไม่เป็นทางการ กลุ่มที่ไม่เป็นทางการที่เกิดจากการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนนั้นคือ กลุ่มวิทยุสื่อสารชุมชน สำหรับกลุ่มที่เป็นทางการ เริ่มต้นเป็นกลุ่มธรรมชาติหรือกลุ่มที่ไม่เป็นทางการบ้าง เป็นกลุ่มที่หน่วยงานราชการได้จัดตั้งขึ้นบ้าง ซึ่งมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กลุ่มในหมู่บ้านหนองยางมีหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มปู้บ้านหนองยาง กลุ่ม อสม. เป็นต้น

การรวมกลุ่มในหมู่บ้านหนองยาง เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน โดยอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งทางด้านอาชีพ สังคม วัฒนธรรม และประเพณี

ข้อค้นพบ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ทุนทางสังคมกับการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนกองทุนหมู่บ้านหนองยาง ผู้วิจัยพบว่า

ทุนทางสังคมของหมู่บ้านหนองยาง มีความสัมพันธ์กับการจัดการสถาบันการเงินชุมชนกองทุนบ้านหนองยาง 2 ประการ คือ ทุนทางสังคมภายใต้การบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนและการมีความไว้เนื้อเชื่อใจต่อคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนในการบริหารการเงิน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ทูทางสังคมภายใต้การบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนหมู่บ้านหนองยาง ตำบลซำราก อำเภอเมือง จังหวัดตราด พบว่า ทูทางสังคมที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนหมู่บ้านหนองยาง ตำบลซำราก อำเภอเมือง จังหวัดตราด ก่อรูปทูทางสังคมทำให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนกองทุนหมู่บ้านหนองยาง ผู้นำที่ได้รับการเลือกจะเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร มีความซื่อสัตย์ เสียสละ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน เป็นผู้นำสร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีและมีคุณภาพ ก่อให้เกิดความสามัคคี กลมเกลียวในชุมชน มีความคุ้นเคยและรู้จักเป็นอย่างดี

ทูทางสังคมส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนเพื่อที่จะทำงานของกองทุนหมู่บ้านให้ผ่านการประเมินตัวชี้วัด เสียสละเวลาในการทำงาน ไปดูงาน อบรมระบบคอมพิวเตอร์ การให้ความร่วมมือในการเป็นคณะกรรมการสถาบันการเงิน มีผลต่อการขับเคลื่อนทูทางสังคมให้ดำเนินไปอย่างรวดเร็วและมีพลัง ทั้งนี้กลุ่มคณะกรรมการที่เกิดขึ้นล้วนแต่ต้องสมัครใจ เข้ามารับหน้าที่ต่าง ๆ ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในระบบเพื่อนบ้านของคนในสังคม ความเห็นอกเห็นใจ เอาใจใส่ต่อส่วนรวม รวมไปถึงการมีผู้นำที่เข้มแข็งนั้น ล้วนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่ทำให้คนในชุมชนยอมมองเห็นประโยชน์ที่สำคัญของการมีสถาบันการเงินชุมชน

2. การมีความไว้วางใจต่อคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนในการบริหารการเงิน พบว่า คนในชุมชนมีความไว้วางใจคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน ในการตัดสินใจในการนำเงินมาฝากกับสถาบันการเงินชุมชนเพิ่มมากขึ้น และให้อำนาจกับคณะกรรมการสถาบันการเงินดำเนินการบางอย่างแทน คณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนล้วนเป็นคนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ จึงไว้วางใจที่จะตัดสินใจนำเงินมาฝาก โดยเชื่อว่าคณะกรรมการได้กระทำเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสม ความยืดหยุ่นในด้านการดำเนินการใด ๆ ในการดูแลทั้งลูกหนี้ และดูแลให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตรงเวลา การประนีประนอม ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจและความรู้สึกผูกพันต่อกันช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ การที่ชุมชนมีสถาบันการเงินชุมชน ชุมชนเกิดความไว้วางใจกัน คนในชุมชนต้องกู้เงิน ชำระเงิน และผลัดกันค้ำประกัน ทำให้ชุมชนเกิดความไว้วางใจ มีความเชื่อมั่นกันเพิ่มมากขึ้น

การอภิปรายผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยจะอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาและองค์ความรู้เดิมจากเนื้อหาบทที่ 2 ดังนี้

จากการศึกษาเรื่องทูทางสังคมในการจัดการสถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองยาง ตำบลซำราก อำเภอเมือง จังหวัดตราด ผลการศึกษามีสิ่งที่น่าสนใจซึ่งทำให้ผู้วิจัย พบว่า ทูทางสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำให้สถาบันการเงินชุมชนกองทุนหมู่บ้านหนองยางมีความเข้มแข็งขึ้นได้

ซึ่งทุนทางสังคมมีปรากฏอยู่แล้วในทุกหมู่บ้านแต่ทุนทางสังคมจะมีในระดับใดนั้น ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย และอยู่ที่หมู่บ้านใดจะเห็นคุณค่าของทุนทางสังคมนั้น ๆ และนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป จากสภาพของทุนทางสังคมที่ได้ทำการศึกษาของหมู่บ้านหนองขามมีสภาพของทุนทางสังคม พบว่า มีการพัฒนาด้านต่าง ๆ มาก เนื่องจากทุนทางสังคมที่เกิดจากกิจกรรมของชุมชนที่ เอื้อต่อการพัฒนาทุนทางสังคม มีเครือข่ายในหมู่บ้านที่ทำหน้าที่เป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการพัฒนาหมู่บ้าน และมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความไว้วางใจกัน สร้างความรักความผูกพันกันของคนในชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณี การรักษาซึ่งวิถีชีวิตของชุมชนที่ดั้งเดิม

นอกจากนี้ยังมีผู้นำที่ถือว่าเป็นทุนมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านและสถาบันการเงินชุมชนกองทุนหมู่บ้านหนองขาม หมู่บ้านหนองขามมีสภาพของทุนทางสังคมที่มีความสามัคคีเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีบุคคลที่มีศักยภาพมีความสามารถที่จะช่วยดูแลและจัดการหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจตุเทพ ยาสุมุท (2543 : 134) พบว่าผู้นำทั้งที่เป็นทางการและเป็นผู้นำตามธรรมชาติชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เมื่อหลาย ๆ ผู้นำมาร่วมดำเนินกิจกรรมจะเป็นหลักเป็นแกนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ต่อชาวบ้านและชุมชนต่อไป ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเป็นทุนที่มีส่วนที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความผูกพันกันช่วยเหลือกันระหว่างคนในชุมชน เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้คนในชุมชนได้มีรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุเทพ วงศ์สุภา (2548 : 183) พบว่าการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีในหมู่บ้านทั้งในด้านศาสนาพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นการรวมตัวกันเพื่อสืบทอดช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นการรวมพลังโดยทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านช่วยเหลือกันเอื้ออาทรกัน และการที่ทุกคนมีความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันจะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านได้อย่างยั่งยืนและมั่นคง

ทุนสถาบันเป็นทุนทางสังคมที่สร้างสัมพันธ์ทางสังคมการรวมกลุ่มเป็นองค์กรเครือข่ายในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วรวิภา โธมรัตน์ (2548 : 185) ได้อธิบายว่า “ทุนทางสังคม” เป็นทุนประเภทหนึ่งที่แตกต่างกันไปจากทุนประเภทอื่น ๆ เป็นทุนที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ที่มีลักษณะของความร่วมมือร่วมใจของคนทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนหรือคนกับสถาบัน ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจกัน ความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทุนทางสังคมจึงเป็นเหมือนสมบัติสาธารณะที่สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลาและยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2541 : 231) กล่าวถึง “ทุนทางสังคม” ว่าเป็นคำที่นำมาใช้ในแง่มุมที่ต่างกันจึงต้องทำความเข้าใจเรื่องทุนก่อนว่า ทุนไม่ได้มีแต่ทุนที่เป็นตัวเงินเท่านั้นแต่มีทุนอื่น ๆ

อีก เช่น ทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรม ทูทางสิ่งแวดล้อม ซึ่ง “ทูทางสังคม” หมายถึง ความเป็นกลุ่มก้อนทางสังคม การมีการศึกษาที่ดี การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและการมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หลังจากที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง ทูทางสังคมในการจัดการสถาบันการเงินชุมชน กองทุนหมู่บ้านหนองยางหมู่ที่ 5 ตำบลซำราก อำเภอเมือง จังหวัดตราด เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. การนำทูทางสังคมมาสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในสถาบันการเงินชุมชน
2. คนในชุมชนควรรู้และเข้าใจในคุณค่าของทูทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน และใช้ประโยชน์จากทูทางสังคมให้เกิดประโยชน์กับชุมชนสูงสุด
3. ควรมีกิจกรรมที่สร้างทูทางสังคมโดยผ่านเครือข่ายในชุมชน ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ผ่านกิจกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน
4. คนในชุมชนจะต้องตระหนักถึงคุณค่าของทูทางสังคมในด้านต่าง ๆ และพยายามดำรงรักษาทูทางสังคมที่มีในชุมชนหมู่บ้านให้คงอยู่สืบไป
5. คนในชุมชนต้องนำทูทางสังคมมาใช้อย่างฉลาด บริหารทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และดูแลรักษาทูทางสังคมที่สำคัญของชุมชนให้คงอยู่ โดยสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน และแก้ปัญหาชุมชนได้ตามเป้าหมายที่ชุมชนต้องการ
6. สถาบันการเงินชุมชนต้องใช้ทูทางสังคมในชุมชนที่มีอยู่ รวมทั้งต้องสะสมทูทางสังคมให้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มที่ได้สะสมทุน ทั้งที่เป็นทุนมนุษย์ ทูทางวัฒนธรรมของกลุ่มองค์กรชุมชนนั้น ๆ ให้มีการพัฒนาทั้งที่เป็นความรู้และประสบการณ์ พยายามสืบทอด รักษา รวมทั้งสร้างค่านิยม ที่ทำให้ทูทางสังคมนั้น ๆ คงอยู่ในรุ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาทูทางสังคมในปัจจุบันบ่งชี้ให้เห็นว่าทูทางสังคมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างคนและกลุ่มหรือเครือข่าย ตลอดจนการเชื่อมโยงไปยังกลุ่มอื่น การใช้ประโยชน์จากพลังของทูทางสังคมในปัจจุบันจะเน้นการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งอาจจะสะท้อนและถูกกระตุ้น ตลอดจนการอธิบายในหลาย ๆ ทูทางสังคมมีลักษณะค่อนข้างไปในทางที่ผู้อยู่กับวิถีชีวิตในชุมชนชนบทและสังคมเกษตรกรรม ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. การศึกษาปรากฏการณ์ของทุนทางสังคมในชุมชนนั้น ควรเปรียบเทียบและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ของชุมชนเมืองร่วมกับชุมชนชนบทพร้อมด้วย
2. การศึกษานี้เน้นการสังเกตการณ์บางปรากฏการณ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเวลาที่จะมีกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ เกิดขึ้น ควรศึกษากิจกรรมที่มีความหลากหลาย หรือกิจกรรมที่มีการจัดขึ้นในบางปีที่มีผลต่อการสร้างทุนทางสังคม ดังนั้นจึงอาจเป็นข้อสังเกตหากจะมีการศึกษาในครั้งต่อไป
3. การศึกษาอาจใช้การวิจัยเชิงปริมาณร่วมด้วยกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อได้ผลการศึกษาที่มีข้อมูลที่หลากหลายและอาจใช้การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณแล้วเจาะลึกในบางกรณีที่สำคัญ